

*Оксана Чубарь, к.е.н., доцент
Анастасія Сметанюк, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

ДИНАМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ В 2011-2016 РОКАХ

Досліджуваний період у розвитку валютної системи та валютного ринку країни можна вважати періодом гострих політичних та геополітичних шоків, а разом з тим початком їх реформування у ході радикальних реформ національної економіки в умовах внутрішньої і зовнішньої нестабільності. З розгортанням світової фінансової кризи Україна була абсолютно непередготовлена до вкрай негативних впливів зовнішніх кризових явищ у сукупності з внутрішньою економічною і політичною нестабільністю. Задля мінімізації дефіциту іноземної валюти та зниження девальваційного тиску на гривню НБУ проводив активні валютні інтервенції, здебільшого виступаючи продавцем іноземної валюти. На початку 2011 р. в результаті відповідної кон'юнктури на світових фінансових і товарних ринках підвищилася пропозиція іноземної валюти і НБУ мав змогу формувати міжнародні резерви, обсяг яких на початок 2012 р. становив 31,8 млрд. дол. США. У 2014 р. ситуація на валютному ринку України кардинально змінилася, і він розвивався у вкрай несприятливому середовищі, соціально, політично та економічно напруженому суспільстві. Упродовж цього року національна валюта втратила значну частину своєї вартості. Причин такої динаміки був цілий комплекс: негативні ділові очікування, скорочення обсягу експорту, зменшення притоку прямих іноземних інвестицій, значні витрати на обслуговування державного боргу, підтримка НБУ платежів НАК «Нафтогаз Україна» за імпортований природний газ. Всі відзначені прояви спостерігались на фоні загострення військових дій на Сході України та втрати територіальної цілісності країни. Вище вказане, а також тривалий період застосування режиму фіксованого валютного курсу та використання золотовалютних резервів для його підтримки спровокували наприкінці I кварталу 2014 р. валютну кризу, яка проявилася у стрімкій девальвації гривні (на 194,7%) та у значному скороченні золотовалютних резервів НБУ (які досягли рівня, нижчого за 3 місяці імпорту). Це стало негативним сигналом для інвесторів і населення, створюючи панічні девальваційні настрої та, як наслідок, ще більший вплив іноземної валюти з банківської системи.

До 2013р. включно спостерігалась зростаюча динаміка загального обсягу операцій на валютному ринку, однак переважно за рахунок міжбанківського сектору (табл.1). Разом з тим обсяги готівкового валютного ринку знижувались, а в 2014р. відбувся більш як дворазовий порівняно з попереднім роком «провал» ринку та скорочення обсягів золотовалютних резервів майже в три рази.

Таблиця 1

**Динаміка показників розвитку валютного ринку
України у 2011-2016 рр, млн дол. США ***

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Загальний обсяг операцій на валютному ринку, у т.ч.	391069,2	564013,6	636279,1	329458,7	270809,5	241337,9
міжбанківський	341126,9	523711	600739,9	315822,8	135160,8	119220,37
готівковий	49942,3	40302,6	35539,2	13635,9	2916,2	3973,90
Обсяг ЗВР на кінець року	31795	24546	20416	7533	13300	15539

*Складено за даними НБУ: [2]

Динаміка курсу гривні щодо долара як головної валюти міжнародних розрахунків українських суб'єктів ЗЕД, відображена в табл. 2, свідчить про більш як триразову девальвацію гривні, особливо різку в 2014-2015рр.

Таблиця 2

**Валютний курс гривні на готівковому ринку України у 2010-2016рр.,
грн. за 100 доларів США, на кінець року [2].**

Роки	Курс купівлі	Курс продажу
2010	795,40	799,47
2011	801,66	806,60
2012	799,58	808,88
2013	820,14	828,23
2014	1626,03	1631,01
2015	2502,76	2546,25
2016	2695,76	2757,90

Упродовж 2011-2016 рр. Україна почала нарощувати свої зовнішньоторговельні зв'язки з європейськими країнами, проте частка євро у розрахунках порівняно з минулими роками зросла не суттєво, а долар продовжує виконувати монопольну роль як валюта платежу для українських суб'єктів міжнародної торгівлі (табл. 3)

Таблиця 3

Валютна структура розрахунків за операціями поточного рахунку платіжного балансу України у 2011-2016 рр. (% до загального обсягу)*

Назва валюти	Поточний рахунок											
	надходження						виплати					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Долар США	72,3	73,8	69,6	70,9	72,5	73,1	66,7	66,6	65,5	66,2	62,8	55,7
Євро	14,1	12,0	12,8	14,8	16,0	18,1	25,1	23,9	26,0	25,7	28,7	37,3
Російський рубль	12,9	13,5	16,9	13,4	8,2	6,7	6,6	8,0	7,0	6,4	4,1	3,8
Українська гривня	0,2	0,1	0,2	0,3	2,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3	2,4	0,1
Інші валюти	0,5	0,6	0,5	0,6	1,2	1,9	1,5	1,4	1,4	1,4	2,0	3,1

*Складено за даними НБУ: [1]

Суттєвий тиск на стан внутрішнього валютного ринку, а значить і на динаміку валютного курсу в країні має високий рівень доларизації української економіки, який особливо зростає у період криз. Як свідчать статистичні дані НБУ, доларизація депозитів складає в останні роки 46-48%, а кредитів ще більше - 49-55,5% (табл. 4). Це ускладнює проведення монетарної політики та зменшує потенційний обсяг коштів, доступних для інвестування. У 2014-2015 рр, через сплеск інфляції та послаблення гривні відносно більшості світових валют, попит на валюту повинен був значно збільшитися, але офіційна статистика каже інше – населення стало купувати у 15-20 разів менше валюти, що підтверджують дані рис.1. Насправді це скоріше свідчить про те, що валютні операції перетворилися на «сліпу зону» для регулятора і офіційної статистики [3]. Це сталося через стрімкий розвиток чорного ринку після введення НБУ суворих обмежень на торгівлю іноземною валютою.

Таблиця 4

**Показники доларизації та обсяги інтервенцій НБУ
у 2012-2016рр., млн.дол***

	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017
Доларизація в %					
депозитів	43,7	36,8	45,6	47,7	46
кредитів	37,0	34,0	46,5	55,5	49
Інтервенції НБУ, млн. дол. США	-7498	-3146	-12265	-1842	1552
обсяг купівлі	4366	1115	981	2046	2458
обсяг продажу	11864	4 261	13246	2204	906

*Складено за даними НБУ: [2]

Попит та пропозиція іноземної валюти на готівковому ринку в Україні у 2012–2016 рр., засвідчують значну спадну динаміку та скорочення обсягів операцій з продажу банками готівкової валюти майже в 37 разів і купівлі - в 6,8 рази у 2015р. порівняно з 2012р. (рис.1).

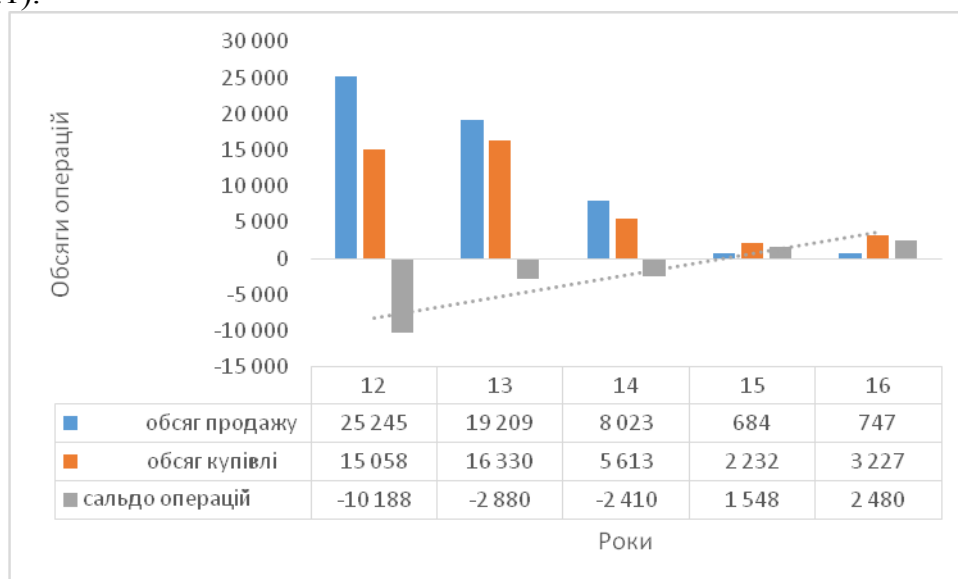

Рис. 1. Попит і пропозиція іноземної валюти на готівковому ринку в Україні у 2012–2016 рр., млн. дол. США [2]

Отже, проаналізований період розвитку валютного ринку в Україні характеризувався суттєвим загостренням ситуації у 2014-15рр., що проявилось у зменшенні обсягів операцій, значному скороченні золотовалютних резервів, стрімкій девальвації гривні. У 2016р. намітились окремі ознаки стабілізації ринку: в динаміці готівкового сектору, скороченні інтервенційної активності НБУ та переключенні його з ролі продавця у роль покупця валютних ресурсів, збільшенні золотовалютних резервів.

Список використаних джерел:

1. Валютна структура розрахунків за статтями поточного рахунку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=65613&cat_id=44446#3
2. Показники валютного ринку. Статистика зовнішнього сектору. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693080
3. Сіра зона: скільки готівкових доларів і який обсяг чорного ринку валюти в Україні. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/2016/10/20/grey-zone-ua/>.